

dr hab. Marek Baran, prof. UG

Zakład Iberystyki
Instytut Filologii Romańskiej
Uniwersytet Gdański

Recenzja dorobku naukowego

Pani dr Moniki Lisowskiej

**w związku z postępowaniem o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**

1. Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Zainteresowania naukowo-badawcze Pani dr Moniki Lisowskiej koncentrują się wokół pragmatyki językoznawczej, zjawisk dyskursywnych oraz zagadnień gramatycznych języka hiszpańskiego. Z tym ostatnim obszarem związana jest monografia wykazana jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (*Locuciones adverbiales de cuantificación superlativa positiva en forma de frases preposicionales. Estudio semántico-sintáctico relativo al español europeo*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2022 – monografia wydana w serii «Manufactura Hispánica Lodziense»).

Wybór tematyki monografii Habilitantka uzasadnia chęcią wyczerpującego opisu semantycznego i składniowego hiszpańskich «frazologicznych wyrażeń przysłóvkowych kwantyfikujących w stopniu najwyższym dodatnim wprowadzanym przez przyimki»¹, które to dotychczas nie doczekały się w piśmiennictwie językoznawczym odrębnego, monograficznego opracowania. Choć sama nazwa analizowanej kategorii wyrażeń wydaje się nadzwyczaj rozbudowana, a przez to redakcyjnie mało operatywna, obiekt analizy jest bez wątpienia

---

¹ W dalszej części recenzji odnosząc się do tak wyodrębnionej kategorii wyrażeń będę się posługiwał skrótem WPK.

interesujący i wart podjęcia, zwłaszcza, jeśli weźmiemy pod uwagę, iż Autorka monografii w umiejętny sposób wyodrębnia kilka przewodnich wątków przedmiotowo-interpretacyjnych, które zresztą stanowią będą punkt odniesienia w konstruowaniu poszczególnych rozdziałów książki. Z pewnością kluczowym wątkiem jest zjawisko kwantyfikacji, które w tym konkretnym przypadku badawczym przybiera postać wprowadzanych przez przyimki wyrażen przysłówkowych w stopniu najwyższym dodatnim. Choć sama monografia nie rozpoczyna się wcale od analizy kwantyfikacji jako zjawiska językowego (pojawia się ono dopiero w rozdziale trzecim), wydaje mi się ono najciekawsze i najbardziej istotne, zwłaszcza jeśli w monografii autorstwa Pani dr Lisowskiej poszukiwać będziemy rzeczywistego, oryginalnego wkładu w rozwój hispanistycznych badań językoznawczych. Jednocześnie należy mieć świadomość, iż chodzi o zjawisko definiowane w niejednorodny sposób w obrębie samych studiów lingwistycznych, a rozpatrywane także z punktu widzenia logiki czy tzw. semantyki filozoficznej. Zapewne prototypowa percepcja kwantyfikacji wiąże ją z kategorią numeryczności. Habilitantka, co zrozumiałe, nie ogranicza się to tej bazowej perspektywy, uściślając, że mamy w tym wypadku do czynienia ze zjawiskiem semantycznym (mogącym być do tego rozpatrywanym na innych płaszczyznach, jak choćby płaszczyzna pragmatyczno-komunikacyjna), którego zakładany numeryczny charakter nie ogranicza się tylko do dokładnego wyrażania ilości czy liczby. Podążając za ustaleniami San Juliána Solany (2013), Autorka monografii przyjmuje, iż interesujące ją zjawisko, oprócz wspomnianej zdolności do gramatycznego wyrażania ilości / liczby określonych obiektów czy substancji (tak o charakterze czysto materialnym, jak i abstrakcyjnym), wskazuje również na charakter czy też właściwości tychże, co z kolei stanowi istotne wskazanie dotyczące samych funkcjonalnych cech kwantyfikacji. Ta ostanta częstokroć może być wykorzystywana jako mechanizm semantyczny, ale także pragmatyczna strategia o charakterze emfaticznym czy też intensyfikującym. Stąd już bardzo blisko do rozpatrywania kwantyfikacji jako zjawiska komunikacyjnego, co zresztą postuluje Lamíquiz (1991; 1993) – autor, na którym w znacznej mierze opiera się Habilitantka. Wywołanie tak zarysowanej perspektywy definicyjno-interpretacyjnej prowadzi Pani dr Monikę Liskowską do zestawienia kwantyfikacji z tzw. zjawiskami pokrewnymi, a są nimi, chociażby, językowa intensyfikacja czy też przypisywane często rejestrowi potocznemu emfaza i ekspresywność. Chodzi oczywiście o koncepty definicyjnie nadzwyczaj pojemne, a przez to często również dość nieprecyzyjne – być może w tym wypadku słuszne byłoby założenie, że w istocie mamy do czynienia z mechanizmami pragmatycznymi, które w praktyce komunikacyjnej przybierają nadzwyczaj różnorodną postać formalną, czy też, ujmując to inaczej, realizują się przez typologiczne bardzo różne wykładniki.

Wyznaczenie jednoznacznej „linii demarkacyjnej” pomiędzy językową kwantyfikacją a pozostałymi zjawiskami omawianymi w rozdziale trzecim (hiszp. *intensificación, énfasis, expresividad, ponderación, superlación...*) jest oczywiście zadaniem niewykonalnym, choć Habilitantce udaje się nakreślić pewne (współ)zależności, także w relacji hiperonimicznej. Ogląd samej kategorii kwantyfikacji uzupełniony jest ponadto o typologizująco-klasyfikacyjny opis hiszpańskich kwantyfikatorów, również tych, które wykazują charakter wartościująco-ewaluacyjny bądź wyrażających stopniowość. Szczególna uwaga poświęcona została przysłówkom kwantyfikującym.

Wyodrębnienie kwantyfikacji jako przedmiotu badań zasługuje bez wątpienia na uwagę. Zestawiając różnorodne podejścia klasyfikacyjno-definicyjne, Habilitantka pokazała nie tylko «pojemność» analizowanej kategorii, ale w przekonujący sposób wskazała także swoistego rodzaju poliwalentność funkcjonalną, która to niejednokrotnie odsyła do cech modalnych. Wątek ten podjęty zostanie w rozdziale analitycznym monografii, w którym traktuje się już ściśle o WPK.

Z recenzenckiego obowiązku dodam, że podbudowę teoretyczną monografii stanowią dwa bardzo staranne z punktu widzenia merytorycznego rozdziały poświęcone, kolejno, pojęciu *locución* (chodzi o jeden z typów wyrażen frazeologicznych wyodrębnianych tradycyjnie w językoznawstwie hiszpańskim) i kategorii przysłówka. W obu przypadkach dokonywany przez Habilitantkę przegląd podejść jest wyczerpujący i poglądowo nadzwyczaj klarowny, co z jednej strony świadczy o bardzo dobrej orientacji w literaturze przedmiotu (w tym wypadku niewątpliwie bogatej), a z drugiej strony wskazuje także na umiejętność uwypuklenia cech różnicujących analizowane podejścia. Definicyjno-klasyfikacyjna charakterystyka wyrażen frazeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które w językoznawstwie hiszpańskim określane są jako *locuciones* i *colocaciones*, w dość przewidywalny sposób prowadzi m. in. do referowania kwestii stopniowości cech takich jako *idiomaticidad* i *fijación*, ale, co istotniejsze, pozwala także na odniesienie się do kwestii, która okaże się ważna w analitycznych partiach pracy poświęconych semantyce WPK. Chodzi mianowicie o kwestię motywacji formalnej i semantycznej, rozpatrywanej również w perspektywie ujęć o charakterze kognitywnym. Autorka niewątpliwie słusznie zauważa, że rozróżnienia «*motivado vs arbitrario*» // «*transparente vs opaco*» nie mogą być uznawane za równoznaczne, a kwestia samej motywacji jest na tyle złożona, że konieczne jest oddzielanie ustalonej w perspektywie diachronicznej etymologii znaczeniowej od swoistego obrazu znaczeniowego kształtowanego w znacznej mierze na podstawie psycholingwistycznej czy też

percepcyjnej kompetencji użytkowników języka. Wywołanie perspektywy analitycznej zakotwiczonej w zdobyczach interpretacyjno-metodologicznych językoznawstwa kognitywnego prowadzi Autorkę monografii do przeglądu podejść i propozycji innych autorów pochylających się nad problemem motywacji semantycznej związków frazeologicznych. Oczywiście komentowana jest w tym miejscu rola metonimii i metafory – mechanizmy te częstokroć współistnieją w obrębie tej samej jednostki frazeologicznej, a same powiązania o charakterze analogicznym wynikają nie tylko z obiektywnych, fizycznych cech łączonych domen, ale są także wynikiem socjokulturowej konwencji obowiązującej w danej społeczności językowej. Piszę o tychże elementach nie tyle po to, by zdać sprawę z tematycznego zakresu rozdziałów: pierwszego i drugiego książki, ale raczej, by zwrócić uwagę, iż Habilitantka w wielości cytowanych i komentowanych podejść umiejętnie uwypukla kwestie, które stanowią będą metodologiczny punkt odniesienia w przypadku semantycznej, a później także składniowej analizy wyodrębnionych wyrażen przysłówkowych. Szczegółowe, wieloaspektowe rozdziały poświęcone wyrażeniom frazeologicznym i przysłówkom, w których to Autorka po wielokroć przywołuje m. in. ustalenia tzw. gramatyk akademickich (chodzi o naukowe opracowania firmowane przez Real Academia Española i Asociación de Academias de la Lengua Española), uzupełniłbym jedynie o mocniej i bardziej odrębnie wyartykułowaną kwestię konceptualizacji i kategoryalnych granic gramatycznych jednostek języka, co z kolei pozwoliłoby na bardziej pogłębioną refleksję nad użytecznością aparatu kognitywnego w przypadku analizy zjawisk o charakterze morfologiczno-składniowym.

Niewątpliwie kluczowy dla poddawanej ocenie monografii charakter ma rozdział czwarty, w który to z wybranych słowników języka hiszpańskiego wyodrębnia się dla celów analitycznych grupę *locuciones* spełniających kryteria «wyrażen przysłówkowych kwantyfikujących w stopniu najwyższym dodatnim wprowadzanym przez przyimki». Przyjęte kryteria formalne, leksykograficzne, semantyczne i składniowe są przekonujące, a jednocześnie opisane w sposób precyzyjny i jednoznaczny. Jedyna, moim zdaniem nieścisłość, pojawia się na poziomie uściśleń pojęciowych dotyczących tzw. kwantyfikacji pozytywnej, która, wedle Habilitantki (→ założenia zapisane na stronach: 143-144), powinna być rozumiana szeroko, bez redukcji jej tylko i wyłącznie do jednostek mierzalnych i policzalnych (w tym sensie, kwantyfikacja pozytywna stanowiłaby jeden z rodzajów czy też mechanizmów intensyfikacji). W rozważaniach podsumowujących tę kwestię, formułuje się jednakże definicję *cuantificación superlativa positiva*, w której to zaznacza się, że chodzi o zjawisko semantyczne polegające na

wyrażaniu faktu, iż dana ilość tego co «policzalne i mierzalne» zbliża się do swojego skrajnego punktu, osiąga go bądź też go przekracza (s. 144) → w ten sposób wyklucza się niejako postulowaną wcześniej «szeroką koncepcję» kwantyfikacji.

Dokonywana w rozdziale czwartym analiza podzielona jest na dwie części: w pierwszej chodzi o aspekty leksykalno-semantyczne, część druga skupia się na kwestiach składniowych. Taki dwupodział odpowiada z jednej strony klasycznej, strukturalistycznej metodzie analizy, a z drugiej strony może świadczyć o określonych priorytetach badawczych (zauważmy, iż Habilitantka pomija poziom pragmatyczno-komunikacyjny). Sam model analizy jest bez wątpienia konsekwentny już na poziomie założeń analityczno-metodologicznych i, co nie mniej istotne, równie konsekwentnie realizowany. W przypadku analizy leksykalno-semantycznej wyodrębnia się w pierwszym rzędzie określone «właściwości pojęciowe» (wśród nich: hiszp. *gran cantidad, calidad, abundancia, plenitud, grado, punto máximo...*), którym przynależć mają wyselekcjonowane wyrażenia przysłówkowe. Habilitantka zakłada próbę ustalenia «mentalnych obrazów» stojących u źródła przenośnych znaczeń analizowanych wyrażen. Same wyrażenia grupowane są najpierw wedle kryterium morfologiczno-składniowego, bowiem elementem wyodrębniającym poszczególne grupy są przyimki, które inicjują strukturę każdej z grup. I nie chodzi w tym wypadku o jakąś sprzeczność interpretacyjną: analiza semantyczna wyodrębnionych przez Autorkę wyrażen opiera się bowiem w znacznej mierze na semantycznej, kognitywistycznej u źródła, interpretacji przyimków wprowadzających (wśród nich: *a, de, con, sin...*). W tej części analizy Habilitantka bazuje z znacznej mierze na propozycjach Company i Flores Dávila (2014) dotyczących natury i użycia przyimków, również w kontekście wyrażania nowych, metaforycznych czy metonimicznych, znaczeń. Proponowane są pewne kognitywne schematy czy też «obrazy motywacyjne»: te najczęściej powracające, zgodnie z ustaleniami Habilitantki, to «obraz drogi» czy też «obraz postępującego procesu». Docenić należy, iż Autorka opracowania daleka jest od jakiegokolwiek absolutyzacji znaczenia metonimicznych czy też metaforycznych analogii. Korzystając z pewnych rozwiązań interpretacyjnych zaproponowanych przez Peña Cervel (2012), Pani dr Monika Lisowska przytomnie zauważa, że w wielu wypadkach odczytywanie motywacji semantycznej na podstawie danego schematu wyobrażeniowego byłoby forsowne, albo wręcz bezzasadne. I tak na przykład, chociażby w przypadku wielu wyrażen rozpoczynających się od przyimka *en*, idea znaczącej ilości czy natężenia (a więc idea o charakterze kwantyfikującym) komunikowana jest wprost, stanowiąc jednocześnie znaczeniową sumę elementów składających się na strukturę danego wyrażenia przysłówkowego. Co godne podkreślenia, wnioski z analizy semantyczno-leksykalnej znajdują swoje obszerne, przemyślane podsumowanie, które to doskonale

odzwierciedla założone zadania badawcze. W przejrzystych tabelach Habilitantka zbiera kategorie pojęciowe, którym odpowiadać mają wyselekcjonowane wyrażenia przysłówkowe, wskazuje na znaczenie bazowe przyimka wprowadzającego, określa kognitywny obraz motywacyjny WPK, definiuje zakres semantyczny przyimka aktualizowany w każdym z przypadków, definiuje procedury (metonimiczne, metaforyczne...) przyczyniające się do wytworzenia znaczenia o charakterze kwantyfikującym i superlatywnym.

Analityczna staranność i dyscyplina, by nie powiedzieć rygor, charakteryzuje również podrozdział poświęcony aspektom składniowym. W tym wypadku Habilitantka bada cechy kombinatoryczno-kolokacyjne wyodrębnionych wyrażen przysłówkowych, posługując się przy tym egzemplifikacjami zaczerpniętymi z elektronicznego korpusu języka hiszpańskiego *esTenTen 18* (dla potrzeb analizy wykorzystano ponadto platformę analizy składniowej *Sketch Engine (SE)*). Ustalenia dotyczące części mowy, z którymi najczęściej łączą się określone WPK, nie budzą zastrzeżeń. Co ważne, Autorce monografii udaje się również wykazać, iż dane cechy kombinatoryczne mogą prowadzić do swoistej kategoryjnej reinterpretacji poddanych analizie wyrażen – i tak, w niektórych przypadkach nabierają one cech przymiotnikowych. W przekonujący sposób wykazuje się również, że funkcjonowanie WPK w grupie imiennej ma tzw. wymiar pozorny.

Podsumowując: monografia wykazana jako naczelné osiągnięcie naukowe spełnia niewątpliwie kryteria dojrzałej, wieloaspektowej pracy badawczej. Oryginalnie wyodrębniona kategoria stanowiąca przedmiot analizy, przemyślane, umiejętne operowanie instrumentarium metodologiczno-interpretacyjnym językoznawstwa strukturalistycznego i kognitywnego oraz bezsprzeczne zdolności analityczne Habilitantki składają się na opracowanie, które nie tylko nadzwyczaj klarownie systematyzuje poruszaną problematykę, ale wnosi także konkretne, cenne dane w obrębie kwantyfikacji aktualizującej się poprzez hiszpańskie przysłówkowe wyrażenia frazeologiczne w stopniu najwyższym dodatnim wprowadzanym przez przyimki.

2. Ocena istotnej aktywności naukowo-badawczej

Oprócz monografii wykazanej jako główne osiągnięcie naukowe na dorobek publikacyjny Pani dr Moniki Lisowskiej składa się: osiem artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych (dwa z nich opublikowane zostały jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora), dwa artykuły przyjęte do druku oraz dwanaście rozdziałów w monografiach wieloautorskich. Artykuły ukazywały się drukiem w uznanych, polskich pismach

filologicznych, takich jak: *Romanica Cracoviensia*, *Studia Romanica Posnaniensia*, *Studia Iberystyczne* czy *Kwartalnik Neofilologiczny*. Zakres tematyczny wykazanych prac dotyczy m. in. zjawisk typowych dla komunikacji potocznej (również tej dokonującej się przy wykorzystaniu komunikatorów internetowych), teorii grzeczności językowej oraz gramatyki języka hiszpańskiego, także w ujęciu kontrastywnym (Habilitantka jest autorką obszernego rozdziału poświęconego zaimkom w «Gramatyce kontrastywnej hiszpańsko-polskiej», 2017). Niektóre z prac mają zasadniczo charakter przeglądowo-systematyzujący (mam w tym wypadku na myśli chociażby artykuły / rozdziały poświęcone ironii rozpatrywanej w kategoriach mechanizmu służącego wyrażaniu obelg czy też prace dotyczące badań nad grzecznością językową krajów hiszpańskojęzycznych), inne bazują na samodzielnie wyodrębnionym korpusie analityczno-egzemplifikacyjnym (na przykład, artykuły / rozdziały poświęcone nagłówkom prasowym czy też derywacji deminutywnej i augmentatywnej notowanej w tzw. prasie kobiecej). Ostatnie z publikowanych prac, co zrozumiałe, odzwierciedlają zainteresowania związane ze sposobami wyrażania kwantyfikacji. Zarówno poziom merytoryczny, jaki i redakcyjno-edytorski wykazanych prac budzi aprobatę, świadcząc jednocześnie o poszerzeniu spektrum badawczego już po uzyskaniu stopnia naukowego doktora (2007).

W *dossier* habilitacyjnym Pani dr Monika Liskowska deklaruje udział w dwóch zespołach badawczych («Teoria i gramatyka języka, US, od 2019 r.»; «Pragmæ, UMA, od 2022»); poza przynależnością do *Asociación Argentina de Lingüística Cognitiva* (od 2021 r.) nie wykazano istotnej współpracy o charakterze międzynarodowym. Po uzyskaniu stopnia doktora, Habilitantka wzięła udział w dwudziestu konferencjach i sympozjach naukowych, była również współorganizatorką wydarzeń konferencyjnych odbywających się w Uniwersytecie Warszawskim i Szczecińskim, co stanowi bezsprzeczne świadectwo zaangażowania w szeroko rozumiane życie naukowe.

Podsumowując: dorobek badawczy Pani dr Moniki Lisowskiej jawi się jako satysfakcjonujący, wskazując jednocześnie na stały, systematyczny rozwój naukowy.

3. Ocena działalności dydaktyczno-organizacyjnej

Działalność dydaktyczna Pani Doktor jest bez wątpienia godna uznania: po ukończeniu studiów w zakresie filologii hiszpańskiej na Uniwersytecie Adama Mickiewicza, Pani dr Monika Liskowska związana była kolejno z: Wyższą Szkołą Języków Obcych w Poznaniu (2002 - 2008), Uniwersytetem Warszawskim (2007 - 2015), Szkołą Wyższą Towarzystwa

Wiedzy Powszechnej w Warszawie (2009 -2011), Instytutem Lingwistyki Stosowanej PWSZ w Lesznie (2013 - 2018), Uniwersytetem Szczecińskim, gdzie jako adiunkt pracuje do dziś. Chodzi bez wątpienia o bardzo doświadczonego dydaktyka – spektrum wykładanych przedmiotów, głównie językoznawczych, jest szerokie, a na uznanie zasługuje także opieka naukowa nad licznymi pracami dyplomowymi (ich dotychczasowa, łączna liczba przekracza osiemdziesiąt). Godna podkreślenia jest również wykazana działalność organizacyjna i popularyzatorska.

4. Wniosek końcowy

Podsumowując, stwierdzam, że osiągnięcia naukowe Pani dr Moniki Lisowskiej spełniają wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.), stanowiąc jednocześnie istotny wkład w rozwój dyscypliny. Tym samym z pełnym przekonaniem **wnioskuję o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.**

Łódź, 27 lipca 2023 r.

dr hab. Marek Baran, prof. UG